

4.4.2024

Kirjallinen asiantuntijalausunto
TaV

Asia: HE 7/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

Alko kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Alkon taloudellisen tuloksen ja toiminnan näkökulmasta keskeistä on arvioida esityksen ja sen vaihtoehtojen vaikutuksia Alkon toimintaympäristöön ja litramyyntiin. Litramyyntikehitystä on arvioitu optimistisen, neutraalin ja pessimistisen skenaarion kautta tilanteissa, jossa

A: enintään 8 % käymisteitse valmistetut tuotteet vapautetaan,

B: kaikki enintään 8 % tuotteet vapautettaisiin ilman valmistetaparajoitetta tai

C: nykytila säilyisi.

Arvioinnin tukena on käytetty esimerkiksi vuoden 2018 alkoholilain uudistuksen vaikutuksia Alkon litramyyntiin, julkisuudessa esillä olleita suunnitelmia vapautettavien tuotteiden suuruusluokasta päivittäistavarakaupassa sekä tuotteita, joita nyt jo maailmalla on myynnissä.

Yhteenveto:

- Hallitusohjelmassa on todettu, että hallitus ei muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa, mikä kuitenkin HE:n myötä muuttuu.
- Edellinen alkoholilain uudistus vähensi Alkon litramyyntiä vapautetuissa tuotteissa 4,7 miljoonaa litraa eli 50 % vuonna 2018 vuoteen 2017 verrattuna. Päivittäistavarakaupan markkinaosuus vapautetuissa juomasekoituksissa oli ennen muutosta 0 % ja vuonna 2018 93 %. Samalla vapautettujen tuotteiden litramyynti kuusinkertaistui, vaikka niiden litramyynti Alkossa väheni.
- HE:ssä todetaan, että lakiesityksen seurauksena päivittäistavarakaupan myynti voisi kasvaa korkeintaan hieman yli 50 miljoonalla eurolla. Tämä luku vaikuttaa alimitoitettulta, sillä esimerkiksi Kesko tavoittelee mietojen viinien myynnin lisäämistä 100 miljoonalla eurolla¹.
- A: enintään 8 % käymisteitse valmistettujen tuotteiden vapauttaminen
 - o Vaikutus Alkon litramyyntiin on todennäköisesti suurempi kuin muutoksen kohteena olevan vapautettavan tuoter ryhmän tämänhetkinen myyntivolyymi. Alkoholiprosentin merkittävä nosto tuo uudenlaisia tuotteita markkinoille, esimerkiksi matala-alkoholiset viinit ja viinijuomat, minkä seurauksena perinteisten viinien litramyynti Alkon myynnissä todennäköisesti vähenee.
 - o Alkon arvoitu litramyyntin lasku HE:n mukaisen esityksen voimaantultua ensimmäisen 12 kuukauden aikana olisi noin 6–11 %. Tämän perusteella verollisen liikevaihdon menetys olisi vuositasolla 60–100 miljoonan euron välillä.

¹ Kesko tuo pian kauppoihin halpoja 8 prosenttisia viinejä – niistä odotetaan rahasampoa
<https://www.hs.fi/talous/art-2000010286121.html>

- B: enintään 8 % tuotteiden vapauttaminen ilman valmistetaparajoitetta
 - o Uusina tuotteina päivittäistavarakauppojen hyllyille tulisivat todennäköisesti myös vahvemmat viinapohjaiset juomasekoitteet, esimerkiksi ready-to-drink (RTD) juomat, joita on myynnissä kansainvälisillä markkinoilla. Muutoksella olisi siten vaikutusta myös Alkon väkevien myyntiin.
 - o Alkon arvoitu litramyyntin lasku ilman valmistetaparajoitetta ensimmäisen 12 kuukauden aikana olisi noin 8–13 %. Liikevaihdon lasku olisi arviolta 75–120 miljoonan euron välillä.
 - o Muutoksen kokonaisvaikutuksia on kuitenkin hankala arvioida, sillä HE ja sen perustelut eivät koske enintään 8 % tuotteita ilman valmistetaparajoitetta eikä sen vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin, työelämään, kansantalouteen tai elinkeinopoliittikaan ole kattavasti voitu arvioida
- Liikevaihdon lasku molemmissa tilanteissa (A ja B) vaikuttaa heikentävästi Alkon toimintaedellytyksiin, mikä tarkoittanee sopeutuksia liiketoimintaan, vähentää Alkon osingonmaksukykyä sekä vaikeuttaa Alkon edellytyksiä toimia tehokkaana alkoholipoliittisena välineenä.
- Alkon arvioiden taustalla ovat edellisen alkoholilain uudistuksen vaikutukset vapautettujen tuotteiden myynnin kasvuun ja Alkon litramyyntin menetykseen, sekä nyt julkisuudessa esillä olleisiin kaupan alan tavoitteisiin myynnin kasvattamisesta, tuotevalikoimasta sekä hintojen alentamisesta jopa 10 %². Epävarmuutta arvioon tuo epätietoisuus siitä, miten kaupanala hinnoittelee uudet tuotteet, millainen olisi tuotevalikoiman laajuus ja esillepano myymälöissä sekä miten kuluttajakäyttäytyminen lopulta muuttuu. Oletuksena myös on, että alkoholin verotukseen ei tehtäisi uusia muutoksia.
- C: Mikäli muutoksia lainsäädäntöön ei tehtäisi, olisi todennäköistä, että kehitys Alkon litramyyntin ja sitä kautta liikevaihdon osalta jatkuisi nykyisen kaltaisena. Tässä tilanteessa Alkon kyky maksaa osinkoa omistajalle pysyisi nykytasolla.

Vuonna 2018 uuden alkoholilain tultua voimaan Alkon litramyynti vapautettujen tuotteiden osalta väheni 4,7 miljoonaa litraa eli 50 % vuoteen 2017 verrattuna. Yhteensä Alkon litramyynti laski vuonna 2018 noin 7,9 miljoonaa litraa.

JUOMASEKOITUKSET 4,8-5,5 %, TUHATTA LITRAA				
	vuosi 2017		vuosi 2018	
Alko	4 671	100 %	2 055	7 %
PT	0	0 %	27 872	93 %
Yhteensä	4 671	100 %	29 907	100 %

² <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/alkaako-tasta-alkon-lahtolaskenta-nain-ruokakaupat-varautuvat-viinimyyntiin/4e3f472a-d318-4590-bfd1-ed91c2e9de07>

Samaan aikaan kuitenkin vapautettujen tuotteiden myynti Suomessa lisääntyi. Päivittäistavarakaupan markkinaosuus vapautetuissa juomasekoituksissa oli vuonna 2017 nolla prosenttia ja vuonna 2018 93 %. Litramyynti vapautetuissa tuotteissa kasvoi päivittäistavarakaupassa yli 25 miljoonalla litralla, ja siten niiden myynti kuusinkertaistui.

Kuten alkuperäisessä lausunnossa TaV:lle totesimme, hallituksen esityksen vaikutukset Alkon litramyyntiin ovat todennäköisesti suuremmat kuin muutoksen kohteena olevan vapautettavan tuoteryhmän tämänhetkinen myyntivolyymi. Alkoholiprosentin vapauttaminen käymisteitse valmistettuihin enintään 8 % juomiin ei koske vain nyt myynnissä olevia tuotteita, vaan alkoholiprosentin merkittävä nosto tuo uudenlaisia tuotteita markkinoille. Esimerkiksi matala-alkoholisten viinien ja viinijuomien valikoiman laajentamisen 16-kertaa laajempaan vähittäismyyntiverkostoon 20 % laajemmilla myyntiajoilla. Lisäksi päivittäistavarakauppa voi edistää tuotteiden menekkiä erilaisilla markkinointitoimenpiteillä, kuten tuotemarkkinoinnilla kaikissa kanavissa ja kanta-asiakastarjouksilla myyntipisteissä. Alko toimii tasapuolisesti ja syrjimättömästi kaikkia alkoholijuomatoimittajia kohtaan, eikä asemansa vuoksi edistä tuotteiden menekkiä markkinointiviestinnällä. Nämä tekijät vaikuttavat myös erityisasematuotteiden, kuten perinteisten viinien, myyntiin Alkossa. Kuten edellisessäkin uudistuksessa on oletettavaa, että asiointit ja ostot Alkossa vähenevät ja myyntimäärät puolestaan vapautettavissa tuotteissa sekä markkinoille tulevista uusista tuotteista päivittäistavarakaupan puolella moninkertaistuvat.

HE:ssä uudistusta on arvioitu maltillisesti, mutta Alkon arvion mukaan alakanttiin. HE:ssä todetaan, että lakiesityksen seurauksena päivittäistavarakaupan myynti voisi kasvaa korkeintaan hieman yli 50 miljoonalla eurolla. Pelkästään Kesko tavoittelee mietojen viinien myynnin lisäämistä 100 miljoonalla eurolla¹. Jos arvioidun 50 miljoonan euron myynnin kasvun jakaa jokaiselle pt-kaupan vähittäismyyntipisteelle (noin 4 400) jokaiselle päivälle (alkoholin myynti sallittu myös sunnuntaisin), puhutaan 31 euron päivittäisestä lisämyynnistä, joka vaikuttaa alimitoitettua arviolta. PTY:n oman vuosiraportin³ mukaan alle 100 neliön kauppohen päivittäinen myynti on keskimäärin 2 055 euroa ja hypermarkettien keskimääräinen myynti noin 110 000 euroa.

Alkon arvion perusteella neutraalissa skenaariossa Alkon litramyynnin menetys HE 7/2024 toteutuessa (A) olisi arviolta samaa suuruusluokkaa, kuin vuonna 2018 voimaan tullut alkoholilain muutos oli verrattuna vuoden 2017 litramyyntiin. Mikäli vapautuvien tuotteiden myynti nousee edellisen alkoholilain uudistuksen tapaan ja kokonaiskulutus ei kasvaisi, tarkoittaisi se Alkolle jopa yli 10 % litramyynnin menetystä, kuten negatiivisessa skenaariossa on arvioitu.

Alkon arvioitu litramyynnin lasku ensimmäisen 12 kuukauden aikana lakimuutoksen (A) jälkeen olisi arviolta 6–11 %. Tämän perusteella verollisen liikevaihdon menetys olisi vuositasolla 60–100 miljoonan euron välillä.

³ Vuosijulkaisu: Päivittäistavarakauppa ry (2023) <https://www.pty.fi/wp-content/uploads/2023/06/Paivittaistavarakauppa-ry-2023.pdf>

	Alkon litramyynti 2018 vs. 2017	Alkon litramyynti (milj. litraa) 2023	A: enintään 8 % käymisteitse		B: enintään 8 % ilman valmistetaparaajoitetta	
			Alkon litramyyntin kehitysarvio 12 kk lakimuutoksesta	Arvioitu Alkon litramyynti 12kk lakimuutoksesta (milj. litraa)	Alkon litramyyntin kehitysarvio 12 kk lakimuutoksesta	Arvioitu Alkon litramyynti 12kk lakimuutoksesta (milj. litraa)
Optimistinen skenaario	- 8,6 %	76,3	- 6,5 %	71,4	-8,0 %	70,2
Neutraali skenaario	- 8,6 %	76,3	- 8,2 %	70,0	-9,9 %	68,8
Negatiivinen skenaario	- 8,6 %	76,3	- 10,8 %	68,1	-12,9 %	66,5

Mikäli lakimuutos koskisi kaikkia enintään 8 % tuotteita ilman valmistetaparaajoitetta (B) olisivat vaikutukset jonkin verran suuremmat, sillä vapautus koskisi useampia tuotteita ja vaikuttaisi todennäköisesti väkevien myyntiin valmiiden väkeväpohjaisten juomasekoitusten yleistessä päivittäistavarakaupoissa. Uusina tuotteina päivittäistavarakauppojen hyllyille tulisivat todennäköisesti vahvemmat viinapohjaiset juomasekoitteet, esimerkiksi ready-to-drink (RTD) juomat kuten rommikola, gin & tonic, margaritat tai hard selzerit, joita on myynnissä kansainvälisillä markkinoilla.

Kokonaisvaikutuksia on kuitenkin hankala arvioida, sillä HE ja sen perustelut eivät koske enintään 8 % tuotteita ilman valmistetaparaajoitetta eikä sen vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin, työelämään, kansantalouteen tai elinkeinopolitiikkaan ole kattavasti voitu arvioida. Alkon arvioitu litramyyntin lasku ensimmäisen 12 kuukauden aikana tässä tilanteessa olisi edelliseen uudistukseen pohjautuen noin 8–13 % ja tämä tarkoittaisi liikevaihdon menetyksenä noin 75–120 miljoonaa euroa.

Molemmissa tilanteissa liikevaihdon lasku vaikuttaa heikentävästi Alkon toimintaedellytyksiin ja tarkoittanee sopeutuksia liiketoimintaan. Näin suuri liikevaihdon lasku vähentäisi merkittävästi Alkon osingonmaksukykyä. Alko on maksanut valtiolle osinkoa viimeisen neljän vuoden aikana noin 200 miljoonaa euroa, ja mikäli osingonmaksukykyä heikennetään, on sille löydettävä joko vastaavat säästökohteet tai korvaavat tulot valtion talousarviossa. Toimintaedellytysten heikkeneminen vaikeuttaa Alkon toimintaa tehokkaana alkoholipoliittisena välineenä. Hallitusohjelmassa on todettu, että hallitus ei muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa, mikä kuitenkin esityksen myötä tapahtuu.

Mikäli muutoksia lainsäädäntöön ei tehtäisi (C), olisi todennäköistä, että kehitys Alkon litramyyntin ja sitä kautta liikevaihdon osalta jatkuisi nykyisen kaltaisena. Tässä tilanteessa Alkon kyky maksaa osinkoa omistajalle pysyisi nykytasolla. Kokonaisuuteen vaikuttaa myös esimerkiksi verotuksen taso ja matkustajatuonti. Edellisen alkoholilain muutoksen jälkeen Alkon litramyynti on vaihdellut vuosittain merkittävästi, sillä markkina on ollut muutoksessa,

esimerkiksi koronapandemian rajoitusten vuoksi. Alkon liikevaihto on pysynyt saman tasoisena. Alko on maksanut osinkoa vuosittain 30–60 miljoonaa euroa.

Alkon arvioiden taustalla ovat edellisen alkoholilain uudistuksen vaikutukset vapautettujen tuotteiden myynnin kasvuun ja Alkon litramyynnin menetykseen, sekä nyt julkisuudessa esillä olleisiin kaupan alan tavoitteisiin myynnin kasvattamisesta, tuotevalikoimasta sekä hintojen alentamisesta jopa 10 %³. Epävarmuutta arvioon tuo epätietoisuus siitä, miten kaupanala hinnoittelee uudet tuotteet, millainen olisi tuotevalikoiman laajuus ja esillepano myymälöissä sekä miten kuluttajakäyttäytyminen lopulta muuttuu. Oletuksena myös on, että alkoholin verotukseen ei tehtäisi uusia muutoksia.